

Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2022–2023

Kortversion

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. På begäran kan vi ta fram publikationen i ett alternativt format för personer med funktionsnedsättning. Skicka frågor om alternativa format till alternativaformat@socialstyrelsen.se.

Kortrapporten är en sammanfattning av rapporten "Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2022–2023", art.nr. 2024-1-8880 där samtliga data och referenser presenteras.

Innehåll

Slutsatser i korthet.....	4
Våld mot barn och våld mot vuxna i nära relation måste förebyggas.....	4
Samhällsaktörerna hade kunnat minska risken för brotten	5
Allvarliga brister i samhällets skyddsnät	6
Hela kedjan av insatser behöver fungera.....	7
Barn som utsatts för grovt eller dödligt våld.....	8
Brister utifrån respektive samhällsaktör	9
Samhällets skyddsnät måste stärkas	12
Vuxna som utsatts för dödligt våld eller försök till dödligt våld av en närstående	13
Brister utifrån respektive samhällsaktör	14
Fortsatta satsningar nödvändiga.....	17

Slutsatser i korthet

Detta är en kortversion av ”Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2022 – 2023”. Syftet med kortversionen är att ge en överblick och introduktion till resultaten av utredningarna. [I huvudrapporten](#) redovisas resultaten i sin helhet och utredningsverksamheten beskrivs närmare, inklusive metoden. Där finns också hänvisningar och referenslista. Sidhänvisningar i denna kortrapport hänvisar till huvudrapporten.

Våld mot barn och våld mot vuxna i nära relation måste förebyggas

Våld mot barn och våld mot vuxna i nära relation är allvarliga och omfattande samhällsproblem. Våldet innebär ett stort mänskligt lidande och kan få allvarliga fysiska och psykiska konsekvenser för de utsatta. Trots att regeringen och olika myndigheter och samhällsaktörer arbetar för att bättre förebygga våld i nära relationer och förebygga att barn far illa så behöver mer göras.

Enligt **lagen (2007:606) om utredningar för att förebygga vissa skador och dödsfall** ska Socialstyrelsen genomföra utredningar när ett barn utsatts för dödligt våld eller försök till dödligt våld eller när en närstående eller tidigare närstående har utsatt ett barn för grov eller synnerligen grov misshandel. Socialstyrelsen ska även genomföra utredningar när en vuxen utsatts för dödligt våld eller försök till dödligt våld av en närstående eller tidigare närstående.

Syftet med utredningarna är att identifiera brister i samhällets skyddsnät och att ge regeringen underlag för beslut om åtgärder som förebygger att barn far illa och vuxna utsätts för våld eller andra övergrepp av närstående eller tidigare närstående personer.

Under perioden 2022–2023 har Socialstyrelsen utrett ärenden som rör 69 brottsoffer:

26

Barn har utsatts för grovt eller dödligt våld

43

Vuxna har dödats eller utsatts för försök till dödligt våld

Det allra grävsta och det dödliga våldet är endast en liten del av allt våld mot barn och våld mot vuxna i nära relation. En stor del av allt våld kommer inte till samhällsaktörernas kännedom och alltför många våldsutsatta får inte det skydd de behöver.

Samhällsaktörerna hade kunnat minska risken för brotten

Socialstyrelsen har i utredningarna identifierat ett antal brister. I analysen framkommer att om samhällsaktörerna hade agerat annorlunda hade det kunnat minska risken för att brotten skulle begås.

Brottsoffer och gärningspersoner hade många samhällskontakter året före brottet

De flesta av brottsoffren och gärningspersonerna hade haft många kontakter med olika samhällsaktörer, som exempelvis hälso- och sjukvård, socialtjänst och polis, året före brottet. I många fall var kontakterna omfattande och ofta var flera samhällsaktörer inblandade parallellt. Att brottsoffer och gärningsperson har kontakt med samhällsaktörer innebär en möjlighet för samhället att upptäcka och förebygga att barn far illa eller att vuxna utsätts för våld av någon närstående. Exempelvis genom stöd- eller skyddsinsatser till våldsutsatta, insatser för att få våldsutövare att upphöra med sitt våldsamma beteende eller skydd till barn som riskerar att fara illa.

Samhällsaktörerna hade kännedom om brottsoffrens utsatta situation

Samhällsaktörerna hade ofta kännedom om både risk- och sårbarhetsfaktorer hos både brottsoffer och gärningsperson. Exempelvis fanns i flera fall uppgifter om att brottsoffret var utsatt för våld eller befann sig i en utsatt situation. I andra fall fanns information om psykisk ohälsa, skadligt bruk/beroende eller kriminalitet hos gärningspersonen.

Allvarliga brister i samhällets skyddsnät

I utredningarna av ärenden används en bred definition av begreppet brister. Med brister i samhällets skyddsnät menas situationer där ett annat agerande av samhällsaktörerna hade kunnat minska risken för brotten. Det kan handla om att exempelvis reglering, riktlinjer och metodstöd inte följts, men också om ”missade möjligheter” det vill säga situationer då en samhällsaktör inte gjort något fel men hade haft möjlighet att göra något annat. Därutöver kan det handla om situationer där det på grund av rådande reglering funnits begränsningar i att agera på ett annat sätt.

Socialstyrelsen har identifierat ett 30-tal brister i samhällets skyddsnät. Flera av bristerna har lyfts i tidigare rapporter. Att bristerna kvarstår är allvarligt och visar att samhället återkommande brister i att skydda barn och vuxna från att utsättas för våld och att förebygga att barn far illa.

På en övergripande nivå handlar bristerna främst om följande:

I ärenden med barn som brottsoffer

- Barn skyddas inte från våld och försummelse
- Föräldrar med psykisk ohälsa ges otillräcklig vård
- Samverkan brister och helhetsperspektivet saknas

I ärenden med vuxna brottsoffer

- Våld upptäcks inte trots omfattande samhällskontakter
- Svag respons på våld. Otillräckligt stöd och skydd, trots kännedom om våldet
- Samverkan brister och helhetsperspektivet saknas

Hela kedjan av insatser behöver fungera

Socialstyrelsens utredningar visar att det i de flesta fall behövs insatser från flera samhällsaktörer för att förebygga att barn far illa och vuxna utsätts för våld av närstående. Därför behöver hela kedjan av insatser fungera. Det handlar både om att varje enskild aktör behöver fullgöra sin uppgift samt att de olika aktörerna behöver samverka.

Barn som utsatts för grovt eller dödligt våld

Socialstyrelsen har totalt utrett 19 ärenden som omfattar 26 barn som brottsoffer och 22 gärningspersoner. Av brottsoffren var 15 pojkar och 11 flickor. Åldersspridningen på barnen var stor, från nyfödd till tonåring. Av brottsoffren har 12 barn avlidit till följd av brottet (mord, dråp eller vållande till annans död) och 14 barn har överlevt brottet (exempelvis försök till mord eller dråp eller grov/synnerligen grov misshandel), varav flera fått allvarliga men för livet. Av de 22 gärningspersonerna var 15 män/pojkar och 7 var kvinnor. Sju av gärningspersonerna var under 18 år.

De utredda fallen, där barn har dödat eller utsatts för dödligt våld kan delas in i tre kategorier:

- barn som utsatts för våld eller dödligt våld av en förälder
- barn som utsatts för dödligt våld eller försök till dödligt våld av ett jämnårigt barn
- barn som avlidit på grund av oaktsamhet av förälder eller annan närstående

Brister utifrån respektive samhällsaktör

Nedan redovisas de brister som identifierats utifrån respektive samhällsaktörs kontakt med brottsoffer och/eller gärningsperson året före brottet.

Socialtjänst

Antal som haft kontakt med socialtjänsten året före brottet

Identifierade brister hos socialtjänsten

(se sid 30 i huvudrapport)

- Brister i utredning samt analys och bedömning av barns behov av skydd och stöd
- Vid utredning inhämtas inte relevant information
- Brister i barns delaktighet i utredningsprocessen
- Misstanke om brott mot barn polisanmäls inte
- Otillräckliga öppna insatser till barn och unga
- Brister i handläggning av LVU
- Brister i samverkan kring barn som har behov av skydd och stöd från flera aktörer

Hälsa- och sjukvården

Antal som haft kontakt med hälso- och sjukvården året före brottet

Identifierade brister hos hälso- och sjukvården

(se sid 46 i huvudrapport)

- Bristande vård till patienter med psykiatriska tillstånd
- Patienter med behov av specialistvård hänvisas till vårdcentral
- Åtgärder anpassas inte för gravida patienter trots tillstånd med förhöjd risk för förlossningspsykos
- Barns situation uppmärksammas inte i kontakt med vuxna patienter som är föräldrar
- Brister i samverkan kring patienter som behöver insatser från flera aktörer

Polisen

Antal som haft kontakt med polisen året före brottet:

Identifierade brister hos polisen (se sid 57 i huvudrapport)

- Barn till föräldrar med psykisk ohälsa uppmärksammas inte
- Brister i att utreda brott mot barn

Brister hos andra myndigheter och aktörer

Identifierade brister Åklagarmyndigheten

(se sid 60 i huvudrapport)

- Barns behov av kontaktförbud tillgodoses inte

Identifierade brister skola

(se sid 63 i huvudrapport)

- Barns behov av utredning av psykiatriska tillstånd tillgodoses inte

Identifierade brister övrigt/fler aktörer

(se sid 65 i huvudrapport)

- Ingen medicinsk bedömning vid omhändertagande av förälder med stöd av LOB
- Bristande barnsäkerhet – barn som avlider till följd av oaktsamhet

Samhällets skyddsnät måste stärkas

Socialstyrelsens utredningar visar att det finns mycket samhällsaktörerna behöver göra för att förebygga att barn far illa. Det finns i många fall reglering som anger vad som *ska* göras samt riktlinjer och kunskapsstöd som ger ytterligare vägledning i arbetet. För att lagstiftning och kunskap ska användas i praktiken krävs ytterligare åtgärder och hela samhället måste ta gemensamt ansvar.

- 1. Verksamheterna måste ges förutsättningar att utföra arbete av god kvalitet.** Mycket av det arbete som skulle behövas är tidskrävande och förutsätter stödjande strukturer och en organisation som främjar samverkan. Det behövs även resurser och rätt kompetens för att kunna ge intensiva och specialiserade insatser till både barn och vuxna.
- 2. Professionella måste ha rätt kompetens.** Professionella som möter både gärningspersoner och brottsoffer behöver kompetens för att bedöma barns behov, göra riskbedömningar och erbjuda rätt insatser.
- 3. Barnperspektivet måste stärkas.** Verksamheter som möter barn, men också de som möter vuxna som är föräldrar, måste ha ett tydligt barnperspektiv. Barn måste få komma till tals, utifrån sina förutsättningar och behov, och över tid. Det är alla samhällsaktörers ansvar att stärka barnets röst.

Vuxna som utsatts för dödligt våld eller försök till dödligt våld av en närstående

Socialstyrelsen har utrett 41 ärenden som omfattar 43 vuxna brottsoffer och 41 gärningspersoner. I de flesta fall var brottsoffret och gärningspersonen partners eller tidigare partners. I en stor majoritet av dessa fall var det en kvinna som dödats eller utsatts för försök till dödligt våld av sin manliga partner eller tidigare partner. De övriga fallen rörde främst en förälder som dödats av sitt (oftast vuxna) barn. Åldersspridningen var stor bland både brottsoffer och gärningspersoner, från under 18 till över 80 år.

De utredda fallen kan delas in i tre kategorier utifrån relationen mellan brottsoffret och gärningspersonen. Det handlar om vuxna som dödats eller utsatts för försök till dödligt våld av:

- en partner eller tidigare partner
- sitt (oftast vuxna) barn
- en annan närstående

Brister utifrån respektive samhällsaktör

Nedan redovisas de brister som identifierats utifrån respektive samhällsaktörs kontakt med brottsoffer och/eller gärningsperson året före brottet.

Socialtjänsten

Antal som haft kontakt med socialtjänsten året före brottet

brottsoffer vuxen

Vanligast var kontakt med försörjningsstöd, barnenhet eller en missbruks- och beroendeenhet.

gärningspersoner

Vanligast var kontakt med försörjningsstöd, barnenhet eller en missbruks- och beroendeenhet.

Identifierade brister hos socialtjänsten

(se sid 77 i huvudrapport)

- Våldsutsattheten upptäcks inte
- Psykiskt våld uppmärksammas inte tillräckligt
- Riskbedömningar saknas ofta
- Brist på säkerhetsplanering
- Få insatser erbjuds våldsutsatta
- Bristande delaktighet
- Brist på information om kontaktförbud
- Brist på fokus på våldsutövande
- Brister i samverkan för att förebygga våld

Polisen

Antal som haft kontakt med polisen året före brottet

Identifierade brister hos polisen (se sid 92 i huvudrapport)

- Polisanmälan tas inte upp
- Fokus endast på det brott som anmäls
- Strukturerade riskbedömningar saknas ofta
- Långa handläggningstider
- Polisen kontakter inte socialtjänsten om våldsutsatta vuxna som kan vara i behov av stöd och hjälp
- Brist på information om kontaktförbud
- Ingen information till kriminalvården vid nya polisanmälningar under verkställighet i frivård

Hälsa- och sjukvården

Antal som haft kontakt med hälso- och sjukvården året före brottet

Identifierade brister hos hälso- och sjukvården

(se sid 102 i huvudrapport)

- Våldsutsattheten upptäcks inte
- Brist på samtalsbehandling och annat stöd till våldsutsatta med psykisk ohälsa
- Våldsutövande uppmärksammas inte
- Brister i samverkan med socialtjänsten

Brister hos andra myndigheter och aktörer

Identifierade brister hos kriminalvården

(se sid 111 i huvudrapport)

- Få av de insatser som planerades under frivårdspåföljden genomfördes
- Brist på information till socialtjänst och polis om risk för våldsutövande

Identifierade brister hos åklagarmyndigheten

(se sid 116 i huvudrapport)

- Behovet av kontaktförbud tillgodoses inte

Identifierade brister hos arbetsgivaren

(se sid 118 i huvudrapport)

- Frågor om våld uppmärksammas inte tillräckligt

Övriga iakttagelser

(se sid 120 i huvudrapport)

- Det privata nätverket kände ofta till våldet

Fortsatta satsningar nödvändiga

Socialstyrelsens utredningar visar att det finns mycket samhällsaktörerna behöver göra för att förebygga våld i nära relationer. Inom många områden där Socialstyrelsen har identifierat brister finns både reglering och kunskapsstöd på plats. Men för att dessa ska användas i praktiken behövs ytterligare åtgärder för att kunna utveckla arbetet för att förebygga våld mot vuxna i nära relationer:

- 1. Hela kedjan av insatser behöver fungera** Av utredningarna framgår tydligt att det inte räcker med att *en* samhällsaktör utvecklar sitt arbete. För att förebygga våld i nära relationer behövs i de flesta fall insatser från flera samhällsaktörer och därför måste hela kedjan av insatser från olika samhällsaktörer fungera.
- 2. Följa upp resultatet av implementering.** Det pågår arbeten inom flera myndigheter som rör spridning och implementering av olika typer av kunskapsstöd som rör våld i nära relationer. Det är viktigt att följa upp att detta leder till att kunskapen används i yrkesverksammas praktiska arbete.
- 3. Stärka förutsättningarna för ett arbete av god kvalitet.** I många verksamheter arbetar personalen ofta med stark tidspress, tvingas till hårda prioriteringar och många upplever att de har svårt att leva upp till verksamhetens krav. Det är angeläget att socialtjänsten, hälso- och sjukvården, polisen och kriminalvården får de långsiktiga förutsättningar som är nödvändiga för att de anställda ska kunna utföra ett arbete med god kvalitet.

Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2022–2023 – Kortversion
kan laddas ner från socialstyrelsen.se/publikationer.